

TERMINAREA URMĂRIIRII PENALE ȘI TRIMITEREA CAUZEI ÎN JUDECATĂ – CADRUL JURIDIC NAȚIONAL ȘI STANDARDELE EUROPENE

Tudor OSOIANU, *profesor universitar, doctor în drept,
cercetător științific coordonator
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice*

Dinu OSTAVCIUC, *conferențiar universitar, doctor în drept,
Rector Academia „Ștefan cel Mare”
a Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova*

Summary

The essence of this stage is that the criminal investigation officer and the prosecutor, after completing the examination of the criminal case, make certain conclusions about the results of his activities, assess the evidence administered in terms of whether they objectively, completely and in all respects reveal the circumstances of the case. enough to make the final decision in the criminal case.

After informing the parties about the termination of the criminal investigation and the presentation of the case materials, the prosecutor ex officio or at the request of the parties is entitled to personally carry out the procedural actions to complete the criminal investigation or to restore the actions carried out in violation of legal provisions. for the same purpose.

The indictment presents a procedural document prepared after the presentation of the materials of the investigation file in which the circumstances of the crime are exposed, the administered evidence is analyzed and based on them the conclusion and the decision of the prosecutor are formulated, about those that there are sufficient data for deferment of the accused to trial.

Analysis of the provisions of art. art. 289 - 297 CPC, allows to find that the presentation of the materials of the investigation file is made not only in the case of the decision to send the case to court with the indictment, but also in cases where the prosecutor decides to remove from prosecution, termination of prosecution or dismissal criminal. This deduction is in line with relevant ECtHR case law.

Keywords: *prosecutor, parties to the trial, prosecution, indictment.*

Cuvinte cheie: *procuror, părțile în proces, urmărirea penală, rechizitoriul.*

Introducere. La prima vedere, terminarea urmăririi penale este o etapă de finalizare a activității de cercetare și documentare a infracțiunilor.

În doctrină se face distincție între *terminarea prezumtivă* și *terminarea efectivă* a urmăririi penale, înțelegând că epuizarea acestei faze este marcată de cele mai dese ori de soluția trimiterii în judecată¹. De îndată ce este înaintată cauza penală în instanța de judecată, activitatea de urmărire penală este încheiată.

„Activitățile procesuale ce se desfășoară între începerea urmăririi penale și momentul terminării prezumtive a acesteia reprezintă etapa cercetării penale, iar cele ce se desfășoară între momentul terminării prezumtive a urmăririi penale și momentul terminării efective (propriu zise) a urmăririi formează etapa trimiterii în judecată.”²

„Terminarea urmăririi penale nu echivalează cu terminarea fazei de urmărire penală, ce presupune terminarea ultimilor activități procesuale ale acestei faze. (de pildă, trimiterea dosarului de urmărire penală în care a fost emis rechizitoriul instanței de judecată competente.”³

Esența acestei etape constă în aceea, că ofițerul de urmărire penală și procurorul finalizând examinarea cauzei penale face anumite concluzii pe rezultatele activităților sale, apreciază probele administrate din punct de vedere dacă ele obiectiv, complet și sub toate aspectele relevă circumstanțele cauzei și dacă sunt suficiente și destule pentru a lua decizia definitivă în cauza penală.

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestui articol a fost folosit materialul teoretic și normativ. De asemenea, cercetarea respectivului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică specifice teoriei și doctrinei procesual-penale: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică, etc. Totodată, au fost analizate lucrările specialiștilor autohtoni.

Scopul cercetării. Examinarea și analiza cadrului normativ intern, a doctrinei, a Jurisprudenței CtEDO, precum și a Curții Constituționale privind terminarea urmăririi penale și transmiterea cauzei în judecată cu rechizitoriu.

Rezultate obținute și discuții.

Transmiterea materialelor dosarului penal procurorului în vederea terminării urmăririi penale. Constatînd că probele administrate sunt suficiente pentru a termina urmărirea penală, organul de urmărire penală înaintează

¹ Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat. ediția a II-a. rev. și adăug. București. 2015. 1542 p.

² Udrioiu Mihail. [et.al.] Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. ed. a 2. Ed. C. H. Beck. 2017. 2569 p.

³ Op.cit.

procurorului dosarul însoțit de un raport, în care consemnează rezultatul urmăririi penale și cu propunerea de a dispune una din următoarele soluții:

- de a pune sub învinuire făptuitorul și a înainta acuzarea conform prevederilor art. 281 și 282 CPP dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale. Această soluție este propusă atunci când din materialele cauzei rezultă că fapta constatată este incidentă răspunderii penale, că a fost constatat făptuitorul și acesta poartă răspundere penală;
- încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire;

Raportul ofițerului de urmărire trebuie să cuprindă:

- fapta care a servit temei pentru pornirea urmăririi penale;
- informații cu privire la persoana învinuitului;
- încadrarea juridică a faptei;
- informații despre corpurile delictive și măsurile luate în privința lor, precum și locul unde se află ele;
- măsurile asigurătorii luate în cursul urmăririi penale;
- cheltuielile judiciare;
- măsurile preventive aplicate sau propuse;

În cazul în care urmărirea penală în aceeași cauză se efectuează în privința mai multor fapte și mai multor persoane (făptuitori) raportul va cuprinde informații cu privire la toți învinuiții, încadrarea juridică a faptei și probele administrate.

Raportul de asemenea va cuprinde informația privitor la faptele sau persoanele față de care s-a dispus încetarea urmăririi penale, scoaterea persoanei de sub urmărire.

Procurorul, în termen de cel mult 15 zile de la primirea dosarului trimis de organul de urmărire penală, verifică materialele dosarului și acțiunile procesuale efectuate, pronunțându-se asupra acestora. Cauzele în care sunt persoane arestate sau minori se soluționează de urgență și cu prioritate.

În conformitate cu prevederile art. 290 CPP, dacă procurorul constată probe obținute contrar prevederilor prezentului cod și cu încălcarea drepturilor bănuțitului, învinuitului, prin ordonanță motivată, exclude aceste probe din materialele dosarului. *Astfel, urmează a fi excluse din dosarul cauzei penale, cu înlăturarea fizică din conținutul său, probele inadmisibile care au fost catalogate astfel la faza urmăririi penale.*⁴ Probele excluse din dosar se păstrează în condițiile art.211 alin. (2) CPP.

⁴ DCC nr.47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal) (pct.52)

Articolul 290 din Cod reglementează verificarea de către procuror a materialelor dosarului și acțiunilor procesuale efectuate în cadrul cauzei primite și nu se referă nemijlocit la examinarea cererilor sau demersurilor⁵.

Constatînd că urmărirea penală este completă, că există probe suficiente și legal administrate, procurorul pune sub învinuire făptuitorul (bănuitul), dacă acesta nu a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, apoi întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată. Dacă făptuitorul a fost pus sub învinuire în cursul urmăririi penale, întocmește rechizitoriul prin care dispune trimiterea cauzei în judecată, nu înainte de informarea părților despre terminarea urmăririi penale și aducerea la cunoștință a materialelor dosarului de urmărire penală.

Procurorul poate dispune prin ordonanță motivată încetarea urmăririi penale, clasarea cauzei penale sau scoaterea persoanei de sub urmărire, în cazurile în care este stabilită existența temeiurilor și condițiilor legale pentru atare decizii. (art. 291 CPP)

Dacă procurorul constată că urmărirea penală nu este completă sau că nu au fost respectate dispozițiile legale la desfășurarea urmăririi, el restituie cauza organului care a efectuat urmărirea penală sau trimite cauza organului competent ori altui organ, pentru completarea urmăririi penale sau, după caz, eliminarea încălcărilor comise ale dispozițiilor legale.

Restituirea sau trimiterea cauzei se face prin ordonanță în care, se indică acțiunile procesuale, care trebuie efectuate sau refăcute, ale faptelor și circumstanțelor ce urmează a fi constatate, mijloacele de probă ce vor fi utilizate și dispune termenul pentru urmărire.

„Restituirea cauzei sau trimiterea ei la organul competent sau la un alt organ se face parțial prin disjungerea cauzei dacă este necesar eliminarea unor încălcări sau completarea urmăririi penale în privința unui minor, unei persoane față de care trebuie aplicate măsuri de constrângere cu caracter medical sau într-o cauză complexă în privința unei fapte săvârșite de către învinuit dacă pentru majoritatea faptelor penale și ale celorlalți învinuiți urmărirea penală este completă și legală.”⁶

⁵ DCC nr. 140 din 12.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 156g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 290 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct. 19)

⁶ Igor Dolea. Dumitru Roman. Tatiana Vizdoagă. [et. al.] Codul de procedură penală. Comentariu. Ch. 2005. 767 p.

Dacă consideră necesar, procurorul, într-un termen rezonabil, efectuează personal acțiunile procesuale pentru completarea urmăririi penale sau pentru refacerea acțiunilor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale, după care decide terminarea urmăririi penale.

În cazul în care procurorul restituie cauza sau o trimite altui organ de urmărire penală, el este obligat să se pronunțe, în modul prevăzut de lege, asupra măsurilor preventive și a altor măsuri procesuale de constrângere.

Prezentarea materialelor de urmărire penală. După verificarea de către procuror a materialelor cauzei și punerea sub învinuire a persoanei, dacă aceasta nu s-a făcut anterior, procurorul aduce la cunoștință învinuitului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor, precum și succesorului procedural despre terminarea urmăririi penale, locul și termenul în care pot lua cunoștință de materialele urmăririi penale. Privitor la informarea participanților în proces despre terminarea urmăririi penale este perfectat proces verbal în conformitate cu prevederile art. art. 260, 261 CPP.

Art. 6 §1 CEDO impune ca autoritățile de urmărire penală să dezvăluie apărării toate probele materiale aflate în posesia lor împotriva acuzatului.⁷ Codul de procedură penală al României „nu mai stabilește în sarcina organului de urmărire penală obligația prezentării materialului de urmărire penală, întrucât asigurarea apărării efective a inculpatului în faza de urmărire penală se realizează în noul concept prin reglementarea dreptului general al suspectului, inculpatului/avocatului acestuia de a asista la efectuarea majorității actelor de urmărire și prin prevederea detaliată a dreptului acestora de a consulta dosarul în tot cursul procesului penal.”⁸

CtEDO a statuat în cauza Beraru c. României, că „înlesnirile” care trebuie asigurate oricărui acuzat în contextual art. 6 § 3 lit. b) din Convenție includ posibilitatea de a fi informat, pentru pregătirea apărării sale, despre rezultatul cercetărilor efectuate pe parcursul procesului. *Curtea reamintește că a constatat deja că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și folosirea nerestricționată a notițelor, inclusiv, după caz, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, constituie garanții importante ale procesului echitabil. Neasigurarea acestui tip de acces a reprezentat, în motivarea Curții, unul dintre factorii care*

⁷ Hot. CtEDO Rowe și Davis c. Regatului Unit din 16.02.200 (par.6o). sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496> (accesat: 05.04.2021)

⁸ Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat.ediția a II-a. rev. și adăug.București. 2015. 1542 p.

au determinat constatarea încălcării principiului egalității armelor (a se vedea Matyjek împotriva Poloniei, nr. 38184/03, pct. 59 și 63, CEDO 2007V, și Luboch împotriva Poloniei, nr. 37469/05, pct. 64 și 68, 15 ianuarie 2008).⁹

CtEDO a reținut că avocații reclamantului nu au putut obține acces direct la dosarul cauzei decât într-un stadiu târziu; inițial, nu li s-a furnizat nicio copie a rechizitoriului. Mai mult, aceștia nu au putut obține o copie a transcrierilor interceptărilor telefonice sau o copie înregistrată a convorbirilor telefonice interceptate folosite ca probe în dosar. CtEDO concluzionează în speță că procesul în litigiu, în ansamblu, nu a respectat cerințele unui proces echitabil, că niciuna dintre neregularitățile constatate în faza de urmărire penală și cea de judecată în primă instanță nu a fost remediată de instanțele ierarhic superioare.¹⁰

A lua cunoștință de materialele dosarului este un drept pentru părți, cu excepția apărătorului, care este și obligat să studieze piesele dosarului. În conformitate cu prevederile art. 68 alin.(1) pct.10) CPP, la solicitarea apărătorului va fi oferită posibilitate de a face copii ale actelor din dosar, inclusiv și al informațiilor în format digital.

Pentru a facilita activitatea apărării, inculpatul nu poate fi împiedicat să obțină o copie a documentelor relevante din dosar, nici să ia notițe sau să le utilizeze (Hot. CtEDO Rasmussen c. Poloniei, par. 48-49;¹¹ [8] Moiseyev c. Rusiei, par. 213-218; ¹²[9] Matyjek c. Poloniei, par. 59; ¹³ Seleznev c. Rusiei, par. 64-69.¹⁴)

Părții civile, părții civilmente responsabile și reprezentanților lor li se prezintă pentru a lua cunoștință doar materialele referitoare la acțiunea civilă la care sunt parte. Partea vătămată face cunoștință cu toate materialele de urmărire penală.

Materialele urmăririi penale se aduc la cunoștință învinuitului arestat în prezența apărătorului lui, iar la cererea învinuitului – fiecăruia dintre ei, în mod separat.

⁹ Hot CtEDO Beraru c. României din 18. 03. 2014, (par. 69, 70), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176203> (accesat: 22.04.2021)

¹⁰ Hot CtEDO Beraru c. României din 18. 03. 2014, (par. 69, 70), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176203> (accesat: 22.04.2021)

¹¹ Hot. CtEDO din 28. 04. 2009, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92429> (accesat: 17.03.2021)

¹² Hot. CtEDO din 09. 10. 2008, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88780> (accesat: 22.04.2021)

¹³ Hot. CtEDO din 24. 04. 2007, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80219> (accesat: 15.02.2021)

¹⁴ Hot. CtEDO din 26. 06. 2008, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87237> (accesat: 22.04.2021)

În cauza Öcalan c. Turciei din 12. 03. 2003 (par. 122), CtEDO a constatat că nu au fost respectate dispozițiile articolului 6 §§ 1, 2 și 3 din Convenție, din cauza restricțiilor și a dificultăților cu care a avut de înfruntat reclamantul în ceea ce privește asistența a apărătorilor săi, acces - atât la el, cât și la avocații săi - la dosarul cauzei, precum și la accesul avocaților săi la întregul dosar de urmărire penală.

În speță, Curtea observă că avocații reclamantei au primit un dosar de 17.000 de pagini cu aproximativ două săptămâni înainte de începerea procedurii în fața Curții de Securitate a Statului. Având în vedere imposibilitatea comunicării documentelor din dosar către clientul lor înainte de 2 iunie 1999 și obținerii contribuției lor la examinarea și evaluarea conținutului dosarului, din cauza limitărilor impuse numărului și duratei în timpul vizitelor lor, avocații reclamantului s-au trezit într-o situație deosebit de dificilă pentru pregătirea apărării. Curtea consideră că accesul tardiv al avocaților reclamantului la dosar, adăugat celorlalte dificultăți întâmpinate de apărare și detaliate mai sus a îngreunat utilizarea drepturilor de apărare pe care art. 6 o recunoaște învinutului. Prin urmare, Curtea consideră că faptul că reclamantul nu a avut acces adecvat la documentele din dosar, în afară de rechizitoriul, a contribuit, de asemenea, la complicarea pregătirii apărării sale, în sfidarea dispozițiile articolului 6 § 1 combinate cu cele din par. 3 b).¹⁵

Materialele urmăririi penale se prezintă cusute în dosar, numerotate și înscrise în borderou. Numerotarea și borderoul se va face pentru fiecare volum,¹⁶ în caz că există mai multe. La cererea părților, vor fi prezentate și corpurile delictelor, vor fi reproduse înregistrările audio și video, cu excepția cazurilor prevăzute în art. 110 CPP (modalități speciale de audiere a martorului și protecția lui).

Nedivulgarea către apărare a unor probe materiale care conțin elemente care pot să exonereze acuzatul sau să reducă pedeapsa acestuia poate fi considerată un refuz de acordare a înlesnirilor necesare pregătirii apărării și, prin urmare, o încălcare a dreptului garantat de art. 6 § 3 lit. d) din Convenție. Totuși, acuzatul poate fi obligat să motiveze în mod special cererea sa, iar instanțele naționale pot să examineze temeinicia acestor motive.¹⁷ În scopul asigurării păstrării secretului de stat, comercial sau altor informații oficiale cu accesibilitate

¹⁵ Hot. CtEDO Öcalan c. Turciei din 12. 03. 2003 (par.122,163, 167, 168), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65536>

¹⁶ Кисеев Н.М. Уголовный процесс. Учебник. Изд. MONOGRAF. К., 2006. 1176 p.

¹⁷ Hot. CtEDO Natunen c. Finlandei, 31. 03.2009, pct. 43. Sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91981> (accesat: 15.01.2021)

limitată, precum și în scopul asigurării protecției vieții, integrității corporale și libertății martorului și a altor persoane, judecătorul de instrucție, conform demersului procurorului, poate limita dreptul de a lua cunoștință de materialele sau datele privind identitatea acestora. Demersul se examinează în condiții de confidențialitate, în conformitate cu prevederile art.305 CPP.

Este adevărat că art. 6 nu impune în mod explicit să fie luate în considerare interesele martorilor în general și pe cele ale victimelor chemate să depună mărturie în special. Cu toate acestea, viața, libertatea sau securitatea persoanei lor pot fi puse în joc, la fel ca și interesele care intră în general în sfera articolului 8 (art. 8) al Convenției. Astfel de interese ale martorilor și ale victimelor sunt, în principiu, protejate de alte dispoziții de fond ale Convenției, care implică faptul că statele contractante ar trebui să își organizeze procedurile penale în așa fel încât aceste interese să nu fie periclitare în mod nejustificat. În acest context, principiile procesului echitabil impun, de asemenea, ca, în cazurile adecvate, interesele apărării să fie echilibrate cu cele ale martorilor sau ale victimelor chemate să depună mărturie.^{18, 19}

*Directiva nr. 2012/13/UE stabilește la art. 7 alin. (4) că accesul la anumite materiale poate fi refuzat, în cazul în care astfel de acces ar putea conduce la periclitarea gravă a vieții sau a drepturilor fundamentale ale unei alte persoane sau dacă refuzul este strict necesar pentru apărarea unui interes public important, ca de exemplu în cazurile în care accesul poate prejudicia o anchetă în curs sau poate afecta grav securitatea internă a statului membru în care se desfășoară procedurile penale.*²⁰

Dreptul la divulgarea probelor relevante nu este un drept absolut. Pentru a se asigura că acuzatul are parte de un proces echitabil, orice dificultăți cauzate apărării printr-o limitare a drepturilor sale trebuie să fie suficient contrabalansate de procedurile urmate de autoritățile judiciare în etapele ulterioare a procesului.²¹

În unele cazuri, poate fi necesar să nu fie divulgate anumite probe apărării pentru a păstra drepturile fundamentale ale altei persoane sau pentru a proteja

¹⁸ Hot. CtEDO Doorson c. Olandei din 26. 03.1996. (par.70), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>. (accesat: 25.02.2021)

¹⁹ A se vedea în acest sens și HP CSJ nr.37 din 22.11.2004 Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (pct. 17)

²⁰ DCC nr.107 din 07.11.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 135g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 68 alin. (1) și (2) și articolul 293 alin. (1) din Codul de procedură penală (accesul la materialele urmăririi penale) (pct.25)

²¹ Hot. CtEDO Rowe și Davis c. Regatului Unit din 16.02.200 (par.60). sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496> (accesat: 05.04.2021)

un interes public important. Cu toate acestea, numai astfel de măsuri care restricționează drepturile la apărare care sunt strict necesare sunt permise în temeiul articolului 6 § 1 (a se vedea Hot. CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23. 04. 1997, par.54, 58).

Cu toate acestea, dacă se păstrează anonimatul martorilor în cadrul urmăririi penale, apărarea se va confrunta cu dificultăți pe care procedurile penale nu ar trebui să le implice în mod normal. În consecință, Curtea a recunoscut că în astfel de cazuri art. 6 alin. 1 luat împreună cu art. 6 alin. 3 (d) din Convenție (art. 6-1 + 6-3-d) impune ca dificultățile cu care s-a confruntat apărarea să fie suficient contrabalansată de procedurile urmate de autoritățile judiciare. (par.54).²²

Dacă dosarul penal are mai multe volume, acestea se prezintă concomitent pentru a se lua cunoștință de materialele respective ca persoana care ia cunoștință de ele să poată reveni la oricare din aceste volume de mai multe ori.

Potrivit doctrinei nu sunt stabilite standarde de timp în cazul când părțile cunoștință cunoștință de materialele dosarului și nici jurisprudență nu există.

„În cele mai dese cazuri în practică se utilizează standardul de 10 pagini pe oră – standard preluat din alte domenii.”²³

Termenul pentru a se lua cunoștință de materialele urmăririi penale nu poate fi limitat, însă în cazul în care persoana care face cunoștință de materiale abuzează de situația sa, procurorul fixează modul și termenul acestei acțiuni, reieșind din volumul dosarului.²⁴

După ce au luat cunoștință de materialele urmăririi penale, persoanele care au făcut cunoștință pot formula cereri noi în legătură cu urmărirea penală, care se soluționează conform prevederilor art. 245-247 CPP (înaintarea, termenele de examinare și soluționarea cererilor și demersurilor).

Legea procesual - penală nu prevede un termen în care părțile după studierea dosarului penal ar avea dreptul să depună cereri.

Limitarea sau neacordarea unui termen, la finalizarea urmăririi penale pentru înaintarea unor cereri, ar plasa persoana în situație de incertitudine și în

²² Hot. CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23. 04. 1997, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58030> (accesat: 20.03.2021)

²³ Igor DOLEA. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ) Ed.II-a rev. și adăug. Ed.CARTEA JURIDICĂ. Ch. 2020. 1407 p.

²⁴ DCC nr.107 din 07.11.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 135g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 68 alin. (1) și (2) și articolul 293 alin. (1) din Codul de procedură penală (accesul la materialele urmăririi penale) (pct.25)

*mod firesc ar afecta substanța dreptului, acest drept devenind unul iluzoriu. Prin urmare, pornind de la importanța cererilor care pot fi înaintate la finalizarea urmăririi penale, părțile trebuie să dispună de un termen suficient și rezonabil pentru înaintare, iar lipsa acestuia ar afecta esența dreptului.*²⁵

După prezentarea materialelor de urmărire penală este întocmit un proces-verbal în care se indică numărul de volume și numărul de foi în fiecare volum al dosarului de care s-a luat cunoștință, corpurile delictive, înregistrările audio și video reproduse. În procesul-verbal trebuie să fie consemnată ora și minutele începutului și sfârșitului luării de cunoștință de dosar pentru fiecare zi.

În procesul – verbal se consemnează cererile înaintate la desfășurarea acestei acțiuni, iar cererile scrise se anexează la procesul – verbal și despre aceasta în el se face mențiune. Privitor la prezentarea materialelor dosarului, fiecărei persoane participantă la proces, se întocmește proces-verbal separat. (Exemplu: dacă într-o cauză penală figurează mai mulți învinuiți, fiecăruia i se prezintă toate materiale din dosar, la fel și în cazul părților vătămate, părților civile, părților civilmente responsabile și reprezentanților lor). Cererile înaintate după ce s-a luat cunoștință de materialele urmăririi penale se examinează de către procuror imediat și, prin ordonanță motivată se dispune în cel mult 15 zile, admiterea sau respingerea lor, iar și în termen de 24 ore, ordonanța respectivă este adusă la cunoștință persoanelor care le-au înaintat.

„Considerăm oportun de a include expres în art.293 alin.(6) prevederea potrivit căreia refuzul organului de urmărire penală de a efectua acțiuni procesuale suplimentare poate fi atacat în conformitate cu art.298 și 299 C.proc. pen. Avocatul poate contesta refuzul de audiere a martorului la orice etapă a urmăririi penale.”²⁶

Curtea Constituțională, *menționează că după terminarea urmăririi penale învinuitul are dreptul să ia cunoștință de toate materialele cauzei și să înainteze cereri de completare a urmăririi penale [a se vedea articolul 66 alin. (2) pct. 22 din Cod]. Cererile date sunt examinate de către procuror în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, iar respingerea de către procuror a*

²⁵ Amicus curiae. Institutul de Reforme Penale (Cu privire la sesizarea 223 g /2020), semnat de profesorul I. Dolea. Sursa - <http://irp.md/expertiza-irp/1290-opinie-cu-privire-la-sesizarea-223g-2020-omisiunea-legislativ-de-stablire-a-termenului-legal-pus-la-dispozitia-priilor-pentru-formularea-de-cereri-noi-n-legtur-cu-urmirea-penal-n-temeiul-art-296-6-cpp.html> (accesat: 15. 02.2021)

²⁶ Dolea Igor. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. Ch. Cartea Juridică. 2009. 417 p.

*cererii sau a demersului respectiv nu privează persoana care le-a înaintat de dreptul de a le înainta ulterior în instanța judecătorească [a se vedea articolul 295 alin. (4) din Cod].*²⁷

*Codul de procedură penală nu conține prevederi care i-ar permite procurorului să ignore cererile depuse de către partea apărării și să trimită cauza penală în judecată. Dimpotrivă, legea obligă organul de urmărire penală să examineze cererile și demersurile participanților la proces și ale altor persoane interesate [a se vedea articolul 278 din Cod].*²⁸

În acest context nu putem să nu fim de acord cu faptul că “Este nejustificată practica transmiterii dosarului în instanță fără examinarea cererii, cu un răspuns ulterior, potrivit căruia persoana poate beneficia de dreptul său prevăzut de alin. (4) al articolului 295, de a înainta cererea în instanță.”²⁹

În cazul în care procurorul dispune admiterea cererilor, dispune, totodată, în cazurile necesare, și completarea urmăririi penale, indicând acțiunile suplimentare care vor fi efectuate, și, după caz, transmite dosarul organului de urmărire penală pentru executare, cu stabilirea termenului executării.

După completarea urmăririi penale, materialele suplimentare de urmărire penală se prezintă părților în proces în ordinea prevăzută de art.293 CPP. În acest caz la dorință, părțile ar putea să ia cunoștință de materialele care au suplinit urmărirea penală, având în vedere că cunosc conținutul celorlalte acte procedurale.

În cazul în care învinuitul se eschivează de la urmărirea penală sau se abține de a se prezenta pentru a lua cunoștință de materialele cauzei și a primi rechizitoriul, procurorul va prezenta materialele apărătorului ales sau desemnat din oficiu, cu anexarea la dosar a dovezii de înștiințare a învinuitului privitor la terminarea urmăririi penale și posibilitatea studierii dosarului.

Învinuitul T. G. nu a fost citat legal pentru prezentarea materialelor de urmărire penală și pentru a-i fi adus la cunoștință rechizitoriul.atât organul de urmărire penală, cât și instanțele de fond, eronat au conchis, că T. G., fiind cetățeanul altui stat, a fost legal citat pe adresa temporară în xxxxx, și că alte date în privința aflării acestuia nu sunt cunoscute, or, la dosar este anexată

²⁷ DCC nr. 140 din 12.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 156g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 290 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct.17)

²⁸ Op.cit. p. 20

²⁹ Igor Dolea. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ) Ed.II-a rev. și adăug. Ed.CARTEA JURIDICĂ. Ch. 2020. 1407 p.

copia pașaportului cetățeanului Republicii Italia, T. G., de unde rezultă că ultimul s-a născut în xxxxx și își are reședința în xxxxx (f. d. 135, vol. I). În astfel de circumstanțe, se atestă că încheierea Judecătoriei Rîșcani, mun. Chișinău din 25. 02. 2015, trebuia să fie anticipată de citarea legală a lui T. G. în vederea primirii rechizitoriului și prezentarea în ședințele de judecată, or, potrivit prevederilor art. 539 alin. (1) CPP, martorul, expertul sau persoana urmărită, în cazul în care nu este dată în căutare, aflați peste hotarele Republicii Moldova, pot fi citați de către organul de urmărire penală pentru executarea anumitor acțiuni procesuale pe teritoriul Republicii Moldova.³⁰

Curtea Europeană a reținut că prezentarea materialului de urmărire penală este mai degrabă un drept, decât o obligație legală, constatînd arbitrară aducerea silită în acest scop. 105. ... Curtea reține că mandatul de aducere a fost emis de procuror la ora 9:30 a.m., însă reclamanta se afla deja la sediu la acea oră. Guvernul a argumentat că scopul măsurii era acela de a-i permite reclamantei să ia cunoștință de dosarul său penal, ceea ce aceasta a refuzat, astfel încât mandatul respectiv era necesar pentru buna administrare a justiției. Guvernul a mai susținut că mandatul de aducere se justifică în temeiul art.5 §1 lit. b) din Convenție, fiind emis în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege. 106. Curtea reține că, în temeiul art. 250 C. proc.pen. (a se vedea supra, pct. 65), **prezentarea materialului de urmărire penală este mai degrabă un drept al inculpatului decât o obligație legală.** (s.a.) Pentru a-i permite reclamantei exercitarea dreptului respectiv, autoritățile ar fi trebuit să aibă în vedere măsuri mai puțin severe decât lipsirea de libertate (a se vedea, mutatis mutandis, Stelian Roșca c. României, nr.5543/06, pct. 69, 4 iunie 2013).107. Chiar și în ipoteza că era necesar ca reclamanta să ia cunoștință de dosarul său și, în consecință, să se evite întârzierea procesului, Curtea reține că, ulterior emiterii mandatului, reclamantei nu i s-a acordat acces la dosar. ... 108. Având în vedere cele de mai sus, Curtea concluzionează că pretinsul scop al mandatului de aducere nu a fost îndeplinit și că lipsirea de libertate a reclamantei la sediul parchetului timp de mai multe ore în data de 28 mai 2003 a fost arbitrară. 109. Prin urmare, a fost încălcat art.5 § 1 lit. b) din Convenție.³¹

Neprezentarea învinuitului, reprezentantului lui legal, apărătorului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și succesorului procedural

³⁰ DCPL CSJ din 22. 05. 2018, dos. nr. 1ra-516/2018, sursa - http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 22.01.2021)

³¹ Hot. CtEDO din 13. 11. 2014 în Cauza Lazariu c. României, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147865> (accesat: 10.05.2021)

pentru a lua cunoștință de materialele cauzei penale, informați conform ordinii stabilite în lege despre terminarea urmăririi penale precum și asupra coordonatelor de timp și loc pentru realizare a acestui drept, nu împiedică procurorul să porceadă la întocmirea rechizitoriului.

Analiza prevederilor art. art. 291 și 293 CPP, permite a constata că prezentarea materialelor dosarului de urmărire se face nu numai în cazul deciziei de a trimite dosarul în judecată cu rechizitoriu, dar și în cazurile în care procurorul decide scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea procesului penal. Această deducție este conformă cu jurisprudența CtEDO în materie.

*Observând că dosarul de urmărire pe baza căruia parchetul a pronunțat neurmăririle din 22 iunie și 4 decembrie 2000 cuprindea mai multe volume în care figurau mai ales documente furnizate de BCIT precum și depoziții ale martorilor, Curtea apreciază că reclamanta și avocatul acesteia nu au fost în măsură să aibă acces la actele de la dosarul în cauză, cu excepția raportului de expertiză contabilă și a celor pe care le depuseseră ei înșiși. Dat fiind ansamblul circumstanțelor speței, Curtea consideră că restricțiile aduse de-a lungul procedurii în accesul reclamantei, care era asistată de un avocat, la actele depuse la dosarul urmăririi de învinuiți sau adunate de ministerul public au viciat cu inechitate procedura plângerii penale cu constituire de parte civilă înaintată de reclamantă.*³²

Rechizitoriul. După prezentarea materialelor de urmărire penală, procurorul întocmește rechizitoriul imediat sau într-un termen rezonabil în cauzele complicate și voluminoase.

Cuvântul „Rechizitoriu” își are originea în cuvântul latinesc „Requiro-ere-sivi-situm” - a cere, a căuta, întreba, a cerceta, a urmări.³³

Rechizitoriul prezintă un document procesual întocmit după prezentarea materialelor dosarului de urmărire în care se expun circumstanțele săvârșirii infracțiunii, se analizează probele administrate și în baza lor se formulează concluzia și decizia procurorului, despre aceia că există suficiente date pentru înaintarea procesului penal în instanța de judecată și diferirea învinuitului judecății.

Esența, importanța juridico-penală și procesual-penală a rechizitoriului este elucidată în literatura de specialitate prin evidențierea mai multor trăsături caracteristice.³⁴

³² Hot. CtEDO Forum Maritime s.a. c. Romaniei din 04.10. 2007, (par.131,137), sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123075> (accesat: 27.04.2021)

³³ Alexandru Pinte. Dan-Cristian Pinte. Alina - Cristina Bălănescu. Urmărirea penală. Aspecte teoretice și practice. Ed. II-a rev. și adăug. București. 2020. 597 p.

³⁴ Zamfir V. Instituția învinuirii în procesul penal. Teză de doctor în drept. Specialitatea științifică: 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău. 2018. 207 p.

Or, rechizitoriul joacă un rol determinant în urmărirea penală, iar importanța acestuia se poate prezenta sub două perspective: pe de o parte acesta include detaliat fapta care urmează a se examina în instanța de judecată, pe de altă parte - persoana care urmează să răspundă pentru această faptă. După care se relevă că, prin rechizitoriu persoana trimisă în judecată este oficial înștiințată, în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se incriminează.

Mai mult, sub același aspect, art. 6 § 3 lit. a) CEDO îi recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat cu privire la încadrarea juridică a faptelor, dar și cu privire la cauza acuzației, adică privitor la expunerea detaliată a faptelor materiale pentru care este acuzat și pe care se bazează acuzația (cauza Pelissier și Sassi c. nr. 2544/94 pct. 52-54, CEDO 1999-II). Sfera de aplicare a acestei dispoziții trebuie apreciată, în special, în lumina celui mai general drept la un proces echitabil garantat de art. 6 § 1 CEDO. În materia penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unei persoane constituie o condiție esențială a echității procedurii.În deplin acord cu cele enunțate supra, Colegiul penal lărgit reiterează că rechizitoriul, în sensul art. 297 CPP, este actul de sesizare a instanței de judecată, care se întocmește după prezentarea materialelor de urmărire penală și care trebuie să cuprindă, printre altele, informații despre fapta incriminată persoanei în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, adică, formularea învinuirii cu indicarea datei, locului, mijloacelor și modului de săvârșire a infracțiunii și consecințele ei, caracterul vinovăției, motivelor și semnelor calificative pentru încadrarea juridică a faptei.³⁵

Totodată, articolul 26 din Constituție garantează în mod distinct dreptul la apărare. Curtea reține că articolul 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană îi recunoaște persoanei dreptul de a fi informată nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la faptele materiale de care este acuzată și pe care se bazează acuzația, dar și cu privire la încadrarea juridică a faptelor, în mod detaliat. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unei persoane și, în consecință, cu privire la încadrarea juridică a acestora pe care instanța o poate reține împotriva sa reprezintă o condiție esențială a unui proces echitabil. Există o legătură între literele a) și b) de la articolul 6 § 3 din Convenția Europeană: dreptul de a fi informat cu privire la natura și

³⁵ DCP CSJ din 26. 01.2016, dos.. nr. 1ra-148/2016, sursa - http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5664 (accesat: 18.03.2021)

*cauza acuzației trebuie analizat prin prisma dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (a se vedea Drassich v. Italia [nr. 2], 22 februarie 2018, § 65 și § 66).*³⁶

Tot aici, sunt aplicabile și statuările din hotărârea Curții Europene din 12.04.2011, cauza Adrian Constantin vs. România, unde Curtea a subliniat încă o dată despre, „... rolul fundamental pe care îl are rechizitoriul, ca act de acuzare, reamintind faptul că paragraful 3 al articolului 6 din Convenție recunoaște dreptul acuzatului de a fi informat oficial nu numai cu privire la învinuirile ce i se aduc, ci și cu privire la încadrarea juridică a faptelor sale. Informarea precisă și completă reprezintă o condiție esențială pentru a se asigura echitatea procedurilor.”³⁷

*Rigurozitatea dispozițiilor legale privind sesizarea instanței impune ca învinuirea să fie clară, concretă și previzibilă, deoarece instanța de judecată are obligația să se pronunțe asupra faptei reținute în sarcina inculpatului în limitele determinate prin rechizitoriul.*³⁸

Având în vedere faptul că în cauza diferită judecătii, reieșind din analiza textuală a rechizitoriului, Colegiul penal lărgit constată că aceste exigențe legale nu au fost întocmai respectate, iar învinuirea înaintată lui S. N. este una incertă, adică nu este formulată cu maximă precizie și claritate. Față de cele ce preced, instanța de recurs consideră că faptele incriminate inculpatului VS. prin rechizitoriul, precum că.... *urmează a fi excluse din învinuire, dat fiind că învinuirea în aceasta parte este una incertă, adică nu este formulată cu maximă precizie și claritate, mai mult aceasta nu se confirmă prin careva probe prezentate de către procuror și administrate de instanțe.*³⁹

Rechizitoriul este actul procedural prin care se sesizează instanța de judecată și determină limitele judecării cauzei în fond. „Reținem că rechizitoriul nu numai că trimite litigiul într-o fază superioară, aceea a judecătii, dar fixează și limitele în care judecata va avea loc cu privire la fapta/faptele și persoana/persoanele la care se referă.”⁴⁰

³⁶ DCC nr. 63 din 11.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 39g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolele 332 alin. (2) și 391 alin. (2) din Codul de procedură penală (încetarea procesului penal atunci când fapta constituie o contravenție și soluționarea cauzei conform prevederilor Codului contravențional) (pct.23)

³⁷ Hot. CtEDO Adrian Constantin c. României, din 12. 04. 2011, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123828>.

³⁸ DCP CSJ din 26. 01.2016, dos.. nr. 1ra-148/2016, sursa - http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5664 (accesat: 18.03.2021)

³⁹ Ibidem

⁴⁰ Alina Ludmila Băetu. Actul de sesizare în dreptul procesual penal. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 – Drept procesual penal. Ch.2017. 235 p.

„Rechizitoriul prin care se dispun trimiterea în judecată a inculpatului și sesizarea instanței de judecată, trebuie să se limiteze la fapta (faptele) și persoana (persoanele), pentru care s-a efectuat urmărirea penală, în sensul că nu se poate dispune trimiterea în judecată pentru o faptă pentru care inculpatul nu a fost învinuit și ascultat, în vederea exercitării dreptului său la apărare,”⁴¹ după cum nu poate fi diferită judecării persoana, care nu a avut calitatea de învinuit în cursul urmăririi penale.

Astfel trebuie să existe concordanță deplină între ordonanța de punere sub învinuire și rechizitoriu, atât sub aspectul faptei reținute în sarcina învinuitului cu încadrarea juridică ce este corespunzătoare, cât și a identității acestuia.

Ordonanța de completare și modificare a acuzației trebuie să se regăsească cu identitate de fapte și făptuitori în dispozitivul actului de sesizare a instanței, tocmai pentru a asigura limitarea rechizitoriului la fapta și persoana care au format obiectul urmăririi penale.

„De principiu, rechizitoriul care a depășit aceste limite nu este legal întocmit și nu trebuie să producă efectul de trimitere în judecată pentru faptele și persoanele față de care nu s-a efectuat urmărirea penală.”⁴²

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu, chiar dacă dosarul de urmărire penală vizează mai multe fapte sau mai mulți învinuiți și trimiterea în judecată s-a dispus doar față de unii dintre aceștia, sau chiar dacă a dispus trimiterea în judecată a dosarului doar pentru unele fapte, pentru alte fapte dispunând-se scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea procesului.

În sensul art.297 Cod de procedură penală, rechizitoriul este actul de sesizare a instanței de judecată, care este compus din două părți: expunerea și dispozitivul.⁴³

Rechizitoriul se compune din două părți:

1. Expunerea
2. Dispozitivul.

Expunerea cuprinde: informații despre fapta și persoana în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta și vinovăția

⁴¹ Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat.ediția a II-a. rev. și adăug.București. 2015. 1542 p.

⁴² Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat.ediția a II-a. rev. și adăug.București. 2015. 1542 p.

⁴³ DCPL CSJ din 03.10.2020, dos. nr.1ra-1070/2020, sursa -jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17270 (accesat: 04.02.2021)

învinuitului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa și rezultatele verificării acestor argumente, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului.

*Expunerea cuprinde informații despre fapta și persoana în privința căreia s-a efectuat urmărirea penală, analiza probelor care confirmă fapta și vinovăția învinuitului, argumentele invocate de învinuit în apărarea sa și rezultatele verificării acestor argumente, circumstanțele care atenuează sau agravează răspunderea învinuitului, precum și temeiurile pentru liberarea de răspundere penală conform prevederilor art.53 din Codul penal dacă se constată asemenea temeiuri.*⁴⁴

Omisiumea de a analiza probele administrate diminuează motivarea rechizitoriului; face problematică verificarea dosarului și pregătirea dosarului pentru judecare; lasă în incertitudine partea apărării privitor la poziția acuzării asupra aspectelor controversate de apreciere a probelor.⁴⁵

În practica judiciară s-a constatat că omisiunea de a verifica argumentele apărării la faza urmăririi penale a pus în dificultate partea acuzării la judecarea cauzei. În speță, în rechizitoriu nu a fost reflectată și combătută versiunea învinuiților, precum că la data indicată a faptelor incriminate, unul din învinuiți se afla în același timp în altă localitate (avea alibi). Deciziile instanțelor naționale de achitare s-au bazat pe mai multe probe (documente) care confirmau faptul că unul din învinuiți nu se afla la locul comiterii faptei incriminate în perioada indicată în rechizitoriu: *raportul lui L. A. din 23.02.2010 pe numele comandantului, prin care solicită să i se permită părăsirea unității din 23.02.2010 pînă la 25.02.2010, extrasul din ordinul nr. 34 din 23.02.2010, prin care s-a considerat plecat din raza garnizoanei Chișinău, locotenent-major L. A., de pe 23.02.2010, ora 12:00 pînă la 25.02.2010, ora 09:00, cu plecarea în r-nul D., sat. M. și extrasele din registrele de ieșire și intrare a militarilor prin contract din u/m 1002, precum că L. A. a părăsit unitatea la 23.02.2010, ora 10:40 și s-a întors în unitate la 25.02.2010, ora 08:24, precum și declarațiile lui L.A. și a coindicatului privitor la confirmarea datelor de fapt care se conțin în documente nominalizate în calitate de probe în apărare.*⁴⁶

Poziția părților constituie un aspect important al contradictorialității.

⁴⁴ DCPL CSJ din 03.10.2020, dos. nr. 1ra-1070/2020, sursa -jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17270 (accesat: 04.02.2021)

⁴⁵ Кисеев Н.М. Уголовный процесс. Учебник. Изд. MONOGRAF. К., 2006. 1176 p.

⁴⁶ DCPL CSJ din 22.10.2013, dos. nr. 1ra-801/13.

„În ceea ce privește modalitatea de descriere a faptelor în rechizitoriu, s-a arătat că aceasta trebuie să facă referire pe scurt la datele privitoare la faptă, cât și la împrejurările în care a fost comisă (unde și când a fost săvârșită, prin ce mijloace și pentru care motive, etc.) Fiecare faptă expusă și fiecare afirmație făcută trebuie sprijinite pe o referire la probele existente, cu indicarea paginii din dosar.”⁴⁷

„Faptele trebuie expuse prin prezentarea evenimentelor relevante din punctul de vedere al existenței infracțiunii, realizând o delimitare clară a faptelor care intră în conținutul infracțiunii cu care este sesizată instanța (situație premisă, calificarea subiectului activ, element material, urmare prevăzută de lege, latură subiectivă) de împrejurările conexe care pot avea relevanță pentru individualizarea pedepsei sau soluționarea laturii civile.”⁴⁸

Împrejurările cauzei se expun în rechizitoriu în mod sistematic, cronologic ori în diferită ordine.

În mod sistematic împrejurările săvârșirii infracțiunii se expun în acea ordine în care a avut loc în realitate. Acest mod de întocmire a rechizitoriului se aplică de obicei pe cauzele penale simple și nu cer o grupare a materialelor.

În mod cronologic împrejurările săvârșirii infracțiunilor se expun în acea ordine în care au fost depistate și constatate pe parcursul urmăririi penale. Acest mod se aplică pe cauzele penale deosebit de dificile, cu mai multe epizoade și mai mulți învinuiți, când învinuirea se bazează pe probe indirecte.

În mod mixt expunerea materialelor se aplică pe cauzele deosebit de complicate în cercetare, când o parte de infracțiuni, în dependență de caracterul probelor administrate, pe unele împrejurări a infracțiunilor se expun în mod sistematic, iar pe altele în mod cronologic.

Când infracțiunea este săvârșită de mai multe persoane, împrejurările de fapt se expun în așa mod ca să se vadă ce acțiuni concrete a săvârșit fiecare din învinuiți și încadrarea juridică a faptei în conformitate cu anumite articole ale legii penale.

Împrejurările săvârșirii infracțiunii se descriu cu trimitere obligatorie la probele aflate în dosar și descrierea succintă a conținutului informativ, care confirmă, demonstrează comiterea faptelor incriminate, cu indicarea filelor din cauza penală în care această probă este procesual consemnată.

Dispozitivul cuprinde: date cu privire la persoana învinuitului și formularea învinuirii care i se încredințează (descrierea faptei sau faptelor incriminate) cu

⁴⁷ Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat. ediția a II-a. rev. și adăug. București. 2015. 1542 p.

⁴⁸ Udriș Mihail. [et.al.] Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. ed. a 2. Ed. C. H. Beck. 2017. 2569 p.

încadrarea juridică a acțiunilor lui (articolul, alineatul și litera din CP și textul corespunzător al acestora) și mențiunea despre trimiterea dosarului în instanța de judecată.

*...Se apreciază că instanța de judecată este valabil sesizată și, respectiv, este în drept să judece cauza cu condiția că ordonanța de punere sub învinuire și rechizitoriul sunt întocmite în corespundere cu prevederile legii. Se observă, în mod evident, că învinuirile ce se aduc nu cuprind elementele obligatorii: cum ar fi indicarea concretă și clară a datei, locului, de la cine, pentru ce, când și în ce valoare s-a primit banii, contravenția săvârșită de persoane, competența soluționării cazului contravențional și motivul pentru care nu a fost întocmit procesul verbal cu privire la contravenție de către inculpați. În măsura în care se constată încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței prin neregularitatea rechizitoriului, ca o consecință firească, sub aspectul sancțiunii procedurale, atrage nulitatea absolută a actului procedural, cu încetarea procesului penal.*⁴⁹

Rechizitoriul se semnează de procurorul care l-a întocmit, indicându-se locul și data întocmirii lui.

„Ultima parte constitutivă a rechizitoriului o constituie dispozitivul acestuia care conține temeiul și dispoziția trimiterii în judecată, dacă inculpatul este trimis în judecată în stare de libertate sau de arest, infracțiunea și încadrarea sa juridică, cheltuielile judiciare, disjungerea unui alt dosar, dacă este cazul, datele persoanelor care trebuie citate în instanță, dispoziția de sesizare a instanței competente.”⁵⁰

*Dispozitivul cuprinde date cu privire la persoana învinuitului și formularea învinuirii care i se încriminează cu încadrarea juridică a acțiunilor lui și mențiunea despre trimiterea dosarului în instanța judecătorească competentă.urmează de concretizat că, prin „încadrarea juridică” a acțiunilor inculpatului se are în vedere determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală, după cum se menționează în art.113 din Codul penal.*⁵¹

„Formularea învinuirii în dispozitivul rechizitoriului constă din descrierea succintă a faptei penale (laturii obiective) cu dispoziția de învinuire a făptuitorului

⁴⁹ DCP CSJ din 25. 09.2012, dos. nr. 1ra -582/12

⁵⁰ Alina Ludmila Băetu. Actul de sesizare în dreptul procesual penal. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 – Drept procesual penal. Ch.2017. 235 p.

⁵¹ DCPL CSJ din 03.10.2020, dos. nr.1ra-1070/2020, sursa -jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17270 (accesat: 04.02.2021)

în comiterea infracțiunii (infracțiunilor) prevăzute de articolul, aliniatul și punctul articolului din partea specială a Codului Penal.”⁵²

„Includerea în rechizitoriu a unei acuzări mai grave decât cea pentru care a fost pusă sub învinuire persoana sau a unui capăt de acuzare pentru care nu a fost pusă sub învinuire în conformitate cu prevederile art. 281 și 282 CPP, constituie o încălcare a dreptului la apărare.”⁵³

„Formularea învinuirii din dispozițiile rechizitoriului trebuie să corespundă întocmai învinuirii prevăzute în ordonanța (ordonanțele) de punere sub învinuire emisă și înaintată în conformitate cu articolele 281-283 C.pr.pen. al R.M., atât prin conținutul ei factual cât și a încadrării juridice.”⁵⁴

Chiar dacă urmărirea penală s-a efectuat cu privire la mai multe fapte și față de mai multe persoane, pentru toate acestea fapte și persoane va întocmi un singur rechizitoriu, urmând ca acțiunile fiecăruia din învinuiți să fie consemnate în mod distinct.

Dacă învinuitul nu posedă limba în care se desfășoară urmărirea penală, atunci rechizitoriul se traduce în limba lui maternă. Rechizitoriul (traducerea lui) se multiplică în atâtea exemplare, ca fiecare învinuit să primească cît un exemplar. Primul exemplar al rechizitoriului se anexează la cauza penală.

La rechizitoriu se anexează o informație cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata arestării preventive, corpurile delictelor și locul lor de păstrare, acțiunea civilă, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, precum și cheltuielile judiciare.

Copia rechizitoriului se înmânează sub recipisă învinuitului și reprezentantului lui legal. Despre aceasta se face mențiune în informația anexată la rechizitoriu.

În cazul în care învinuitul se eschivează de la urmărirea penală sau nu s-a prezentat pentru a lua cunoștință de materialele cauzei și nu a primit rechizitoriul, procurorul trimite cauza în judecată fără efectuarea acestor acțiuni procesuale, dar cu anexarea la dosar a probelor care confirmă omisiunea învinuitului de a se prezenta, iar în cazul sustragerii - și a informației despre măsurile luate pentru căutarea acestuia. În această situație copia de pe rechizitoriu se înmânează, în mod obligatoriu, apărătorului învinuitului și reprezentantului lui legal, cărora li se prezintă și materialele cauzei pentru a lua cunoștință de ele.

Colegiul penal lărgit CSJ accentuează, că instanța de apel urma să verifice

⁵² Op.cit.p.193

⁵³ Igor Dolea. Dumitru ROMAN. Tatiana VÎZDOAGĂ. [et. al.] Codul de procedură penală. Comentariu. Ch. 2005. 767 p.

⁵⁴ Op.cit.p.192

legalitatea dispunerii examinării cauzei în lipsa inculpatului T. G., prin prisma faptului că ultimul nu fusese citat nici la terminarea urmăririi penale și nici pentru prezentarea rechizitoriului. *...deși procurorul a invocat, că inculpatul a părăsit teritoriul țării cu permisiunea organului de urmărire penală cu condiția revenirii înapoi, în acest sens nu au fost anexate înscrisuri. În materialele urmăririi penale nu există nici o dovadă de citare a lui T. G. în conformitate cu prevederile art. 238, 539 CPP, or în rechizitoriu, sentință și în alte materiale sânt indicate nu numai domiciliul provizoriu al inculpatului din Republica Moldova, dar și adresa de domiciliu din Republica Italia al cetățeanului acestui stat.*⁵⁵

„Este important să se rețină că procedura enunțată este aplicabilă doar în cazul în care față de învinuit a fost realizat actul de înaintare a acuzării în conformitate cu ordinea stabilită de art. 282 CPP, dar dacă învinuitul se sustrage de la urmărirea penală, făcînd astfel imposibilă înaintarea acuzării, aceasta va împiedica și trimiterea cauzei în judecată în lipsa învinuitului.”⁵⁶

Cauza se trimite în judecată de către procurorul care a întocmit rechizitoriul. „Trimiterea cauzei penale în judecată reprezintă o activitate procesuală componentă a fazei urmăririi penale. Prin trimiterea cauzei în judecată are loc dezinvestirea procurorului din calitatea lui de conducător al urmăririi penale, după caz, de la exercitarea nemijlocită a urmăririi penale; acesta nemaiputînd lua absolut nici o măsură și fără a mai putea interveni în realizarea ulterioară a activităților procesuale, în această calitate. Astfel, privită ca act procesual, trimiterea în judecată, are o dublă funcționalitate: pe de o parte se pune capăt fazei urmăririi penale, pe de alta – se produce sesizarea instanței de judecată.”⁵⁷

Referința la rechizitoriu poate fi depusă de către învinuit sau apărătorul lui, în care este expus dezacordul în privința temeiniciei învinuirii aduse și ilegalității probelor administrative.⁵⁸

După prezentarea materialelor urmăririi penale și perfectarea rechizitoriului, dosarul penal este transmis în judecată.

După sesizarea instanței de judecată procurorul nu mai poate avea în continuarea procesului, prerogativele pe care le-a avut în cursul urmăririi penale.

⁵⁵ DCPL CSJ din 22. 05.2018, dos. nr. 1ra-516/2018, sursa -http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 22.04.2021)

⁵⁶ P. Ursache, T. Vîzdoagă. Trimiterea cauzei penale în judecată. În: Manualul judecătorului pentru cauzele penale. Ch.2013. 1192 p.

⁵⁷ Ibidem, p.196

⁵⁸ Zamfir V. Instituția învinuirii în procesul penal. Teză de doctor în drept. Specialitatea științifică: 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău. 2018. 207 p.

Concluzii și recomandări:

Terminarea urmăririi penale, în calitate de etapă distinctă nu echivalează cu epuizarea fazei de urmărire penală, adică cu finalizarea oricăror activități procesuale de către organul de urmărire penală sau de către procuror.

Susținem acest raționament, având în vedere că după informarea părților despre terminarea urmăririi penale și prezentarea materialelor dosarului, procurorul din oficiu sau la cererea părților este în drept să realizeze personal acțiunile procesuale pentru completarea urmăririi penale sau pentru refacerea acțiunilor efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale, precum și să restituire cauza organului de urmărire penală cu același scop.

Analiza dispozițiile art. art. 289 - 297 CPP, permite a constata că normele de procedură din legislația națională în privind terminarea urmăririi penale și diferirii învinutului judecății corespund în cea mai mare parte standardelor instituite de jurisprudența CtEDO în această materie.

Totuși considerem că este o omisiune legislativă, faptul că CPP nu reglementează un anumit termen de care ar dispune părțile în proces pentru a argumenta și a depune cereri, după ce au luat cunoștință de materialele urmăririi penale. În acest context considerăm important de a fi inclus un termen imperativ de 3 zile în art. 294 CPP, înăuntrul căruia părțile au dreptul să formuleze cereri.

Referințe bibliografice:

1. Nicolae Volonciu. Andreia Simona Uzlău. Raluca Moroșanu. Noul cod de procedură penală comentat. ediția a II-a. rev. și adăug. București. 2015. 1542 p.
2. Udriou Mihail. [et.al.] Codul de procedură penală. Comentariu pe articole. ed. a 2. Ed. C. H. Beck. 2017. 2569 p.
3. DCC nr.47 din 22.05.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 56g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 94 alin. (1) din Codul de procedură penală (excluderea probelor din dosarul penal) (pct.52)
4. DCC nr. 140 din 12.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 156g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 290 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct. 19)
5. Igor Dolea. Dumitru Roman. Tatiana Vîzdoagă. [et. al.] Codul de procedură penală. Comentariu. Ch. 2005. 767 p.
6. Hot. CtEDO Rowe și Davis c. Regatului Unit din 16.02.200 (par.6o). sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58496> (accesat: 05.04.2021)
7. Hot CtEDO Beraru c. României din 18. 03. 2014, (par. 69, 70), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176203> (accesat: 22.04.2021)

8. Hot. CtEDO din 28. 04. 2009, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92429> (accesat: 17.03.2021)
9. Hot. CtEDO din 09. 10. 2008, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88780> (accesat: 22.04.2021)
10. Hot. CtEDO din 24. 04. 2007, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80219> (accesat: 15.02.2021)
11. Hot. CtEDO din 26. 06. 2008, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87237> (accesat: 22.04.2021)
12. Hot. CtEDO Öcalan c. Turciei din 12. 03. 2003 (par.122,163, 167, 168), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-65536>
13. Кисеев Н.М. Уголовный процесс. Учебник. Изд. MONOGRAF. К., 2006. 1176 p.
14. Hot. CtEDO Natunen c. Finlandei, 31. 03.2009, pct. 43. Sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91981> (accesat: 15.01.2021)
15. Hot. CtEDO Doorson c. Olandei din 26. 03.1996. (par.70), sursa: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57972>. (accesat: 25.02.2021)
16. A se vedea în acest sens și HP CSJ nr.37 din 22.11.2004 Cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii (pct. 17)
17. DCC nr.107 din 07.11.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr. 135g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 68 alin. (1) și (2) și articolul 293 alin. (1) din Codul de procedură penală (accesul la materialele urmăririi penale) (pct.25)
18. Hot. CtEDO Van Mechelen și alții c. Olandei din 23. 04. 1997, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58030> (accesat: 20.03.2021)
19. Igor DOLEA. Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ) Ed.II-a rev. și adăug. Ed.CARTEA JURIDICĂ. Ch. 2020. 1407 p.
20. Amicus curiae. Institutul de Reforme Penale (Cu privire la sesizarea 223 g /2020), semnat de profesorul I. Dolea. Sursa - <http://irp.md/expertiza-irp/1290-opinie-cu-privire-la-sesizarea-223g-2020-omisiunea-legislativ-de-stabilire-a-termenului-legal-pus-la-dispozitia-prilor-pentru-formularea-de-cereri-noi-n-legtur-cu-urmrirea-penal-n-temeiul-art-296-6-cpp.html> (accesat: 15. 02.2021)
21. Dolea Igor. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. Ch. Cartea Juridică. 2009. 417 p.
22. DCC nr. 140 din 12.12.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 156g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 290 alin. (1) din Codul de procedură penală (pct.17)
23. DCPL CSJ din 22. 05. 2018, dos. nr. 1ra-516/2018, sursa - http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 22.01.2021)

24. Hot. CtEDO din 13. 11. 2014 în Cauza Lazariu c. României, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147865> (accesat: 10.05.2021)
25. Hot. CtEDO Forum Maritime s.a. c. Romaniei din 04.10. 2007, (par.131,137), sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123075> (accesat: 27.04.2021)
26. Alexandru Pinte. Dan-Cristian Pinte. Alina - Cristina Bălănescu. Urmărirea penală. Aspecte teoretice și practice. Ed. II-a rev. și adăug. București. 2020. 597 p.
27. DCP CSJ din 26. 01.2016, dos.. nr. 1ra-148/2016, sursa - http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5664 (accesat: 18.03.2021)
28. DCC nr. 63 din 11.06.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr. 39g/2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolele 332 alin. (2) și 391 alin. (2) din Codul de procedură penală (încetarea procesului penal atunci când fapta constituie o contravenție și soluționarea cauzei conform prevederilor Codului contravențional) (pct.23)
29. Hot. CtEDO Adrian Constantin c. României, din 12. 04. 2011, sursa - <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123828>.
30. Alina Ludmila Băetu. Actul de sesizare în dreptul procesual penal. Teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 – Drept procesual penal. Ch.2017. 235 p.
31. DCPL CSJ din 03.10.2020, dos. nr.1ra-1070/2020, sursa - jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17270 (accesat: 04.02.2021)
32. DCPL CSJ din 22.10.2013, dos. nr. 1ra-801/13.
33. DCP CSJ din 25. 09.2012, dos. nr. 1ra -582/12
34. DCPL CSJ din 03.10.2020, dos. nr.1ra-1070/2020, sursa - jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17270
35. DCPL CSJ din 22. 05.2018, dos. nr. 1ra-516/2018, sursa -http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=11215 (accesat: 22.04.2021)
36. P. Ursache, T. Vîzdoagă. Trimiterea cauzei penale în judecată. În: Manualul judecătorului pentru cauzele penale. Ch.2013. 1192 p.
37. Zamfir V. Instituția învinuirii în procesul penal. Teză de doctor în drept. Specialitatea științifică: 554.03 - Drept procesual penal. Chișinău. 2018. 207 p.